

**GAGASAN 1MALAYSIA:
NUANSA BARU DALAM MENGENAI AGENDA
PEMBENTUKAN BANGSA MALAYSIA***

MOHAMED MUSTAFA ISHAK

ABSTRAK

Malaysia telah lama bergelut dalam upaya mengurus kepelbagaian etnik ke arah pembentukan satu Bangsa Malaysia yang terintegrasi dan bersatu padu dalam erti kata yang luas yang merangkumi aspek sosiobudaya, sosioekonomi dan sosiopolitik. Inilah agenda nasional Malaysia yang masih belum selesai sejak merdeka pada 1957. Etnisiti telah lama mewarnai kehidupan politik Malaysia. Ia merupakan perkara paling fundamental dalam politik negara ini, mengatasi lain-lain persoalan dan isu. Hakikatnya, fenomena kepelbagaian etnik merupakan satu legasi kolonialisme Inggeris yang Malaysia tidak mempunyai banyak pilihan, melainkan harus menerima dan mengurusnya sebaik mungkin. Justeru pembentukan satu identiti nasional yang dapat memadukan rakyat yang berbilang etnik ini sangat penting bagi Malaysia. Namun, upaya pembentukan satu identiti nasional sering bergeser dengan identiti etnik yang masih kental di dalam masyarakat. Walaupun sentiasa berhadapan dengan pelbagai masalah, isu dan rintangan, secara relatifnya Malaysia agak bernasib baik kerana persoalan mengurus kepelbagaian ini berjaya dilakukan secara harmoni semenjak lima dekad yang lampau. Inilah resipi penting kestabilan politiknya dan pembangunan sosioekonomi yang telah dicapainya sehingga kini. Gagasan 1Malaysia yang dicetuskan oleh Dato' Seri Najib Tun Razak selepas mengambil alih teraju pemerintahan sebagai Perdana Menteri harus dilihat dalam perspektif dan kerangka mengurus kepelbagaian yang dimaksudkan ini. Kertas kerja ini merumuskan bahawa Gagasan 1Malaysia adalah satu nuansa baru yang memberi pengukuhan kepada upaya pembentukan satu Bangsa Malaysia yang telah dicetuskan dua dekad yang lalu oleh Tun Dr Mahathir Mohamad. Persoalan baru yang timbul ialah, sejauh manakah pengisian dan pemsyarakatan nuansa 1Malaysia ini dapat dimanfaatkan sehingga memberi dampak yang efektif dalam upaya pembentukan Bangsa Malaysia.

Kata Kunci: *Bangsa Malaysia, Identiti Nasional, Identiti Etnik, 1Malaysia*

ABSTRACT

Malaysia has long struggled in its efforts to manage its multi-ethnicity, as it heads towards the formation of one Bangsa Malaysia that is integrated and united in the broad sense of the word, encompassing socio-cultural, socio-economic and socio-political aspects. This is the Malaysian national agenda that has yet to be completed since its start during independence in 1957. Ethnicity has for a long time influenced the politics of Malaysia. It is the most fundamental factor in the politics of this country, overshadowing all other considerations and issues. The fact is, the ethnic diversity phenomenon has been a legacy of British colonialism, whereby Malaysia did not have much choice in the matter, other than to accept the situation as it was and manage as best as it could. As such, the formation of a national identity that is capable of embracing its multi-ethnic citizens is indeed extremely important for Malaysia. However, efforts to forge a national identity have often clashed with deeply entrenched ethnic identifications within the society. Although constantly confronted with numerous problems, issues and resistance, Malaysia has relatively been fortunate because the matter of handling this diversity problem has been harmoniously carried out for the past five decades. This is the vital recipe for the country's political stability and socio-economic development that has been achieved up till the present time. The IMalaysia concept hatched by Datuk Seri Najib Tun Razak upon taking office as Prime Minister should be viewed in the perspective and framework of managing the abovementioned diversity. This research paper concluded that the IMalaysia concept adds a new nuance that consolidates the formation of the Bangsa Malaysia propounded by the previous prime minister, Tun Dr Mahathir Mohamad two decades ago. The current question that arises is to what extent the contents and communalistic nuances of IMalaysia can be benefitted so that it gives an effective impact in efforts to create the Bangsa Malaysia.

Keywords: *Bangsa Malaysia, National Identity, Ethnic Identity, IMalaysia*

PENGENALAN

“...the survival of the nation-state system of the decolonised world is all the more remarkable, in that many of these states are virtually colonial

creations...Virtually all the boundaries of the African and Asian states were delineated during the colonial period, and followed the logic of colonial expansion rather than that of any indigenous political evolution. Quite often, the result was that distinctive ethnic regions were divided and have remained divided ever since. (Christie, 1998:223)

Petikan tulisan Christie (1998) di atas dengan jelas menggambarkan situasi yang turut dilalui oleh Malaysia. Walaupun Malaya dan kemudiannya Malaysia adalah merupakan sebuah negara yang pada asasnya lahir hasil daripada legasi kolonialisme British dengan pelbagai masalah, isu dan cabaran masyarakat berbilang etnik yang dicipta semasa British, namun keupayaan Malaysia untuk terus kekal bertahan dalam keadaan stabil dan membangun adalah sesuatu yang sangat dikagumi oleh ramai pengkaji luar seperti Christie (1998).

Bagaimana pun, keupayaan dan kejayaan untuk kekal stabil dan membangun dengan pesatnya sejak lima dekad yang lampau yang telah dicapai oleh Malaysia ini barangkali kurang dihargai atau disedari oleh sebilangan rakyat Malaysia. Mereka mungkin sahaja beranggapan bahawa apa yang dicapai ini adalah sesuatu yang berlaku secara semula jadi, yang negara-negara lain juga turut melaluinya. Hakikatnya tidak sedemikian. Semenjak merdeka sehinggalah ke hari ini, Malaysia tidak putus-putus berhadapan dengan pelbagai halangan dan cabaran dalam mempertahankan kestabilan dan perpaduan rakyatnya. Misalnya tragedi 13 Mei 1969 dan Kg Medan 2001 memberi banyak pengajaran kepada masyarakat betapa pentingnya menjaga keharmonian dan ikatan sosial. Kejayaan Malaysia dalam mengurus kepelbagaian, kestabilan dan perpaduan rakyatnya terletak kepada tiga faktor terpenting berikut.

Pertamanya ialah sistem politik demokrasi permuafakatan yang diasaskan pada 1957 yang menyaksikan terbukanya ruang yang luas untuk kerjasama dan permuafakatan politik nasional antara kelompok-kelompok elit pelbagai etnik utama yang kemudiannya mendapat restu dan sokongan masyarakat akar umbi yang diwakili mereka. Selama lima dekad asas permuafakatan ini tidak tergugat yang dimanifestasikan menerusi kejayaan Perikatan dan kemudiannya BN terus menerajui kerajaan Persekutuan dan sebahagian besar negeri-negeri sehinggalah pada Pilihan Raya Umum ke 12 Mac 2008 (PRU 12) yang telah mencetus satu fenomena politik baru dan merubah landskap politik negara.

Kedua, ialah keupayaan dan kejayaan elit-elit pemerintahan semenjak merdeka sehinggalah elit-elit kontemporari dalam mengurus kepelbagaian, segregasi etnik dan ketaksamaan etnik dalam bidang sosioekonomi menerusi pelbagai dasar-dasar nasional, pendekatan dan mekanisme berkesan ke arah kestabilan hubungan etnik dan integrasi nasional.

Dan ketiga ialah kejayaan Malaysia menjana pertumbuhan ekonominya yang secara relatifnya konsisten dan membanggakan sehingga upaya pengagihan kekayaan dapat dilaksanakan dan disebar-luaskan di kalangan rakyatnya yang berbilang etnik. Inilah tiga resipi penting kestabilan dan kejayaan Malaysia dalam mengurus kepelbagaian etnik, kestabilan politik dan perpaduan rakyat.

Gagasan 1Malaysia yang dicetuskan oleh Dato' Seri Najib pada 2009 selepas mengambil alih teraju pemerintahan sebagai Perdana Menteri adalah merupakan satu formula yang memberikan satu nuansa baru kepada upaya memperteguh kestabilan dan survival Malaysia sebagai sebuah negara-bangsa.

Walaupun PRU12 pada Mac 2008 telah menghakis kekuatan parti pemerintah di peringkat nasional dan negeri-negeri, namun ini tidak bermakna bahawa upaya pembentukan bangsa perlu dikesampingkan untuk sementara waktu. Sebaliknya, perubahan landskap politik yang berlaku selepas Mac 2008 telah memperlihatkan betapa pergeseran etnik dalam pelbagai isu-isu politik nasional yang timbul boleh menggugat asas-asas pembentukan negara-bangsa dan kestabilan hubungan etnik yang telah melalui pelbagai kemajuan sejak lima dekad yang lampau.

Gagasan 1Malaysia dilihat muncul tepat pada masanya bagi memberikan dinamisme dan nuansa baru kepada upaya pembentukan bangsa (*nation-building*) di Malaysia. Perkara inilah yang akan cuba dibahaskan oleh kertas kerja ini.

LATAR SOSIOPOLITIK

Dari segi demografi, penduduk Malaysia yang berjumlah dua puluh enam juta (26 juta) orang terbahagi kepada beberapa kelompok etnik utama. Melayu sebagai etnik teras membentuk kira-kira lima puluh

peratus (50%), manakala dua kelompok lain yang agak besar yang berasal daripada kelompok imigran iaitu etnik Cina berjumlah sekitar tiga puluh tujuh peratus (37%), dan India sebelas peratus (11%), serta lain-lain etnik dua peratus (2%).

Etnik Melayu bersama-sama dengan lain-lain kelompok etnik peribumi termasuk di Sabah dan Sarawak sering juga dirujuk sebagai kelompok 'Bumiputera', manakala etnik-etnik lain seperti Cina dan India diklasifikasikan sebagai 'bukan Bumiputera'. Tidak ada satu pun daripada kelompok-kelompok etnik ini yang bersifat homogen. Sementara etnik Melayu kesemuanya Islam dan bertutur bahasa Melayu, lain-lain komuniti Bumiputera dari Sabah dan Sarawak menganut pelbagai jenis agama dan bertutur bermacam-macam bahasa dan dialek etnik masing-masing. Etnik India pula ramai yang beragama Hindu dan bertutur bahasa Tamil umumnya dan selebihnya Punjabi, manakala agama serta bahasa pertuturan etnik Cina lebih rencam lagi.

Sebelum sistem politik negara Malaysia diasaskan pada tahun 1957, elit-elit politik yang mewakili etnik Melayu dipaksa Inggeris menerima konsep perkongsian kuasa bersama-sama dengan etnik-etnik imigran Cina dan India sebagai pra-syarat untuk kemerdekaan. Orang Melayu juga dipaksa untuk menerima kelompok etnik imigran dan keturunan mereka sebagai warganegara Malaysia setaraf dengan etnik peribumi yang lain. Lalu sebagai tawar-menawar ganti rugi politik (*political trade-off*), etnik Melayu pula diberi satu jaminan di dalam Perlembagaan Negara di bawah artikel 153, bahawa keterbelakangan mereka yang diwarisi daripada kepincangan dasar-dasar penjajah di dalam aspek sosioekonomi akan diberi jaminan bantuan oleh pemerintah tanpa penetapan batas waktunya.

Inilah asas dan latar belakang kepada pembentukan sistem Demokrasi Berparlimen (*parliamentary democracy*) dan Raja Berperlembagaan (*constitutional monarchy*) yang diamalkan oleh Malaysia yang telah meletakkan elit-elit politik Melayu sebagai teras kepemimpinan politik. Maka lahirlah hegemoni Melayu dalam politik Malaysia. Sistem dua dalam satu (2 in 1) yang diterajui oleh etnik Melayu ini dimanifestasikan melalui Raja-raja Melayu yang dipilih secara bergilir-gilir setiap lima tahun sekali untuk menjadi Ketua Negara (*Head of State*) dengan nama Yang Di-Pertuan Agong, manakala bagi Ketua Kerajaan (*Head of Government*) pula menurut kelazimannya disandang oleh elit politik Melayu yang

menguasai Parlimen sebagai Perdana Menteri. Perlembagaan Malaysia tidak menetapkan yang orang Melayu mesti menjadi Perdana Menteri. Namun, untuk meletakkan seorang bukan Melayu yang bukan beragama Islam sebagai Perdana Menteri barangkali merupakan sesuatu yang belum dapat dilakukan dalam jangka masa yang terdekat ini.

Ciri yang mendominasi politik Malaysia semenjak lima puluh tahun yang lampau ialah pergelutan di antara kelompok etnik Bumiputera dan bukan Bumiputera (lihat Shamsul AB, 1996). Di dalam pertarungan dua kelompok besar ini, pergelutan di antara etnik Melayu dan Cina yang telah menjadi ciri utama dalam karakter politik etnik di Malaysia, mengatasi pergelutan politik lain seperti Nasionalis lawan Islam dan lain-lainnya (lihat Mohamed Mustafa Ishak, 1999). Pergelutan politik Melayu-Cina juga ada kalanya kelihatan seperti pergelutan Islam lawan bukan Islam kerana sifat agama Islam yang menjadi ciri terpenting dalam etnisiti Melayu. Namun, sehingga kini kita belum boleh untuk mengatakan bahawa pergelutan agama telah mengambil alih pergelutan etnik dalam arena politik Malaysia, sungguh pun isu-isu dan persoalan agama semakin mendapat perhatian dalam arus perdana politik Malaysia dan juga di seluruh dunia dewasa ini.

Di dalam percaturan politik Malaysia, parti-parti utama diasaskan dan bergerak atas landas etnisiti. Sungguhpun terdapat beberapa buah parti sama ada yang berada di dalam gabungan parti pemerintah mahupun di kalangan parti-parti pembangkang, yang diasaskan atas falsafah '*multi-ethnic*', mereka bagaimana pun masih tidak dapat membebaskan diri sepenuhnya daripada pengaruh politik etnik. Justeru, setiap parti politik boleh sahaja diidentifikasi dengan kelompok etnik tertentu berasaskan keahlian dan sokongan yang diterimanya atau pun berasaskan kepada barisan kepemimpinan parti berkenaan yang didominasi oleh etnik-etnik tertentu. Oleh yang demikian, nyatalah bahawa walaupun ada pihak yang cuba menggunakan pendekatan '*non-ethnic*' atau mencuba pendekatan kelas di dalam perjuangan politik mereka, namun mereka masih gagal menyaingi tuntutan dan pengaruh politik etnik yang begitu kuat mewarnai politik Malaysia.

Jika demikian sifat politik di Malaysia yang dikuasai oleh pengaruh etnisiti dan pemisahan etnik yang tajam, maka sifat politik negara ini tentunya sangat rapuh sekali. Tentunya kestabilan politik Malaysia boleh sahaja terganggu dan tergugat dengan pergelutan etnik yang tidak

berkesudahan. Malaysia mungkin sahaja akan tergolong dalam kelompok negara-negara membangun (*developing states*) yang lain yang berdepan dengan ancaman perpecahan sosial akibat pertembungan politik etnik dan nasionalisme. Sebaliknya semua hal yang dinyatakan ini tidak berlaku di Malaysia sehingga saat ini. Malaysia kekal secara relatifnya stabil, walau pun ketegangan boleh sahaja wujud pada bila-bila masa. *'The state of stable tension'*, tentunya istilah yang lebih tepat bagi menggambarkan situasi politik di Malaysia. Dalam nuansa *'stable-tension'* inilah Malaysia melakarkan pembangunan ekonomi dan transformasi sosial yang sangat pesat, mengatasi lain-lain negara yang seangkatan dengannya atau yang lebih dulu maju sewaktu negara ini baru sahaja terlepas daripada belenggu penjajahan. Justeru, apakah model dan pendekatan yang digunakan oleh Malaysia dalam mengurus kepelbagaian etnik dan politik di dalam masyarakatnya? Bagaimanakah model ini beroperasi dan apakah asas-asas pentingnya?

MENGURUS KEPELBAGAIAN ETNIK DAN MODEL POLITIK PERPADUAN

Walau pun Malaysia mengambil model demokrasi ala-Westminster sebagai asas sistem politik demokrasi yang diamalkannya, percubaan mempraktikkan sistem yang diguna pakai di negara kuasa kolonial terakhir yang menjajahnya itu telah dimodifikasi mengikut realiti sejarah dan situasi sosiopolitiknya yang unik. Sementara sistem demokrasi Westminster yang sebenarnya ditandai oleh pertarungan ideologi kelas sosial sepertimana yang diwakili oleh Parti Konservatif, Parti Buruh dan Liberal Demokrat tanpa penglibatan unsur-unsur etnisiti yang ketara, keadaan di Malaysia sama sekali berbeza dengan United Kingdom.

Jika sekiranya Malaysia mengambil bulat-bulat sistem tersebut tanpa sebarang modifikasi, barangkali demokrasi di Malaysia sudah menjadi satu sejarah. Anarkisme politik etnik mungkin sahaja menamatkan demokrasi untuk digantikan dengan autokrasi militer atau seumpamanya sepertimana yang berlaku di beberapa buah negara-negara berkembang yang lain. Atau mungkin juga ketidakstabilan politik akan menjadi satu ciri penting politiknya, lalu menghambat sebarang potensi pembangunan sosioekonominya.

Kepelbagaian etnik dan fenomena politik etnik yang wujud di Malaysia tidak memungkinan sistem demokrasi liberal model British itu diamalkan secara mutlak pada waktu itu. Malahan pada waktu ini juga sebarang transformasi ke arah liberalisasi politik demokrasi harus dilakukan dengan penuh cermat dan hati-hati kerana sifat politik etnik yang masih sangat rapuh itu.

Para pengasas sistem politik demokrasi di Malaysia sangat menyedari bahawa sifat etnisiti dan politik etnik yang telah diperlihatkan di sepanjang sejarah negara di era pra kemerdekaan menuntut kepada satu model politik yang unik diwujudkan jika sekiranya Malaysia ingin terus mengamalkan demokrasi, dan dalam waktu yang sama mempertahankan kestabilan politiknya. Justeru, Malaysia tidak boleh membiarkan parti-parti politik yang berasaskan etnik beradu nasib dan bertarung di antara satu sama lain di arena politik dan kemudiannya membiarkan proses demokrasi melalui pilihan raya menentukan pembentukan kerajaan yang memerintah negara. Sistem liberal sebegini bakal mengundang masalah kepada negara. Oleh itu, penyelesaian yang dikemukakan ialah, perlu ada permuafakatan politik di antara tiga etnik terbesar pra pilihan raya dan pembentukan kerajaan. Selain itu asas-asas persefahaman dari segi dasar-dasar penting negara dan formula perkongsian kuasa perlu dipersetujui terlebih dahulu sebelum pilihan raya berlangsung.

Prinsip-prinsip asasi inilah yang menjadi landas kepada kelahiran model demokrasi permuafakatan atau '*consociational democracy*' ala Malaysia pada tahun 1957. Orang Melayu sebagai etnik terbesar bersedia mengorbankan hak politik mereka dengan menerima komuniti imigran Cina dan India bukan sahaja sebagai warganegara Malaysia yang setaraf dengan mereka, malah lebih jauh daripada itu menawarkan pula ruang perkongsian kuasa bagi memerintah negara yang baru bebas dari penjajah itu. Walau pun Inggeris sendiri pada waktu itu sangat skeptikal dengan model dan formula yang direstuihnya sendiri, tetapi inilah sistem dan model yang telah menyelamatkan Malaysia daripada pertembungan konflik etnik yang boleh memporak-perandakan politik dan demokrasi negara ini.

Sistem demokrasi permuafakatan yang diasaskan oleh UMNO sebagai parti teras etnik Melayu telah membawa MCA yang mewakili etnik Cina dan MIC yang menjadi wakil etnik India ke dalam satu kerangka gabungan politik nasional (*national grand political coalition*)

yang dinamakan sebagai Parti Perikatan (*Alliance Party*) pada 1957. Model gabungan politik Perikatan ini telah mula diuji pada pilihan raya Persekutuan pertama sebelum merdeka pada 1955 dan terus tahan-uji dalam pilihan raya-pilihan raya pasca merdeka 1959 dan 1964 sebelum ia berdepan dengan masalah politik etnik yang ekstrem di luar batasan kerangka '*consociationalism*' pada pilihan raya 1969. Pilihan raya 1969 menyaksikan sistem '*consociational*' ala Malaysia itu hampir-hampir menemui keruntuhan akibat asakan konflik dan 'politiking' etnik yang terlampau. Akibatnya, tercetuslah peristiwa hitam rusuhan etnik pada 13 Mei 1969 yang terus menjadi detik pahit hubungan etnik di Malaysia.

Punca kepada rusuhan etnik yang hampir sahaja mengakhiri model '*consociational democracy*' ala Malaysia itu segera dikenal pasti. Liberalisme politik yang terlampau sehingga 'politiking' berasaskan isu-isu etnik yang sangat sensitif mencabar formula perkongsian kuasa yang diizinkan sebelum, semasa dan sebaik-baik sahaja pilihan raya berakhir menjadi punca kepada rusuhan etnik pada Mei 1969. Tiga parti etnik utama di dalam gabungan politik Perikatan dicabar hebat oleh pelbagai parti politik pembangkang atas isu-isu etnik dan perkauman sehingga mereka hampir-hampir hilang kredibiliti politik di mata pengundi. Akibatnya Perikatan hilang banyak kerusi di tangan pembangkang. Selain itu model tiga parti gabungan didapati tidak lagi mampu menampung tuntutan kepelbagaian kehendak dan kepentingan politik yang semakin berkembang, termasuklah keperluan untuk membawa bersama parti-parti politik etnik dari Sabah dan Sarawak menyertai kerangka gabungan politik besar (*grand coalition*) pelbagai etnik yang lebih besar, padu dan kuat.

Setelah pucuk pimpinan politik bertukar tangan daripada Tunku Abdul Rahman kepada Tun Abdul Razak, maka kerangka '*consociationalism*' yang baru telah dirangka. Maka, hasilnya lahir lah satu parti gabungan politik yang lebih besar yang dinamakan sebagai Barisan Nasional pada 1973. Barisan Nasional telah mengundang hampir sepuluh buah parti yang lain yang sebelumnya menjadi pembangkang termasuk juga parti-parti utama dari Sabah dan Sarawak untuk membentuk kerajaan. Di Semenanjung Malaysia hanya parti DAP dan Parti Sosialis sahaja yang tidak menyertai kerajaan. Maka, apabila pilihan raya umum diadakan pada 1974, Barisan Nasional muncul sebagai parti terkuat hampir tiada tandingannya. Banyak kerusi yang dimenangi tanpa pertandingan dan pilihan raya juga tidak lagi menjadi sesengit 1969. Sentimen politik perpaduan dan semangat

muhibah antara etnik mengambil alih sentimen politik etnik yang wujud dalam pilihan raya sebelumnya.

Nyatalah model '*consociational democracy*' yang diberi nafas dan tenaga baru itu telah mengukuhkan kembali kestabilan politik di Malaysia. Selain itu beberapa pendekatan baru dalam politik diperkenalkan oleh kerajaan Barisan Nasional di bawah pimpinan Tun Abdul Razak. Terdapat beberapa undang-undang baru yang diperkenalkan setelah Parlimen bersidang semula akibat digantung seketika di bawah undang-undang darurat, telah meletakkan batasan-batasan baru kepada kerangka politik perkauman yang agak liberal sebelumnya. Walau pun sebahagian langkah-langkah ini dilihat sebagai satu strategi 'menyah-politikkan' (*depoliticisation*) etnisiti dan perkauman daripada digunakan secara bebas sebagai isu-isu politik, namun ini dilihat sebagai satu keperluan bagi memulihkan kembali negara dan keseimbangan yang menyelubungi sentimen politik etnik pada waktu itu.

Akta Hasutan 1948 yang dikemaskinikan telah menghalang isu-isu politik etnik yang sensitif daripada dibahaskan secara terbuka. Selain itu, pengharaman rapat-rapat umum pada waktu pilihan raya serta tempoh berkempen yang telah dipendekkan juga adalah di antara beberapa langkah politik yang dimaksudkan dalam strategi menyah-politikkan isu-isu etnik dan perkauman daripada arena politik terbuka.

Demikianlah model demokrasi permuafakatan yang diamalkan oleh Malaysia semenjak merdeka yang telah melalui sedikit penambahbaikan pada tahun 1973-74 ekoran rusuhan etnik 1969. Walaupun sesudah Tunku Abdul Rahman, Tun Abdul Razak dan Tun Hussein Onn meninggal dunia manakala Tun Dr. Mahathir yang lebih dua dekad menerajui negara Malaysia dengan membawa pelbagai kemajuan dan perubahan pesat juga sudah bersara, model dan pendekatan politik yang sama masih kekal. Di bawah kerajaan Datuk Seri Abdullah Badawi juga model dan pendekatan ini pada awalnya tidak tergugat.

Bagaimanapun, pilihan raya umum Mac 2008 telah mengubah landskap politik Malaysia. '*Grand Coalition*' yang selama ini menjadi kunci kekuatan dan kestabilan BN telah dicabar dengan hebatnya gabungan parti-parti pembangkang yang menamakan diri mereka sebagai Pakatan Rakyat. BN hilang 2/3 majoriti di Parlimen. Lima (5) kerajaan negeri dikuasai

Pakatan Rakyat. Selebihnya sudah diketahui umum dan politik nasional masih terus diuji dengan pelbagai isu baru akibat asakan keras pakatan pembangkang yang telah mendapat kekuatan baru. Apakah model politik '*consociationalism*' ala Malaysia ini mampu bertahan dan menyerap semua masalah, cabaran dan tekanan-tekanan baru yang muncul satu demi satu adalah sesuatu yang menjadi minat umum untuk melihatnya. Pilihan Raya Umum Ke-13 tentunya akan menentukan sejauh manakah model ini akan kekal atau berubah.

1MALAYSIA: NUANSA BARU DALAM AGENDA PEMBENTUKAN BANGSA MALAYSIA

Bagi menilai setakat manakah model *consociationalism* dapat bertahan, kita harus memahami bahawa terdapat beberapa prasyarat yang harus dipenuhi sepertimana digariskan oleh beberapa orang sarjana politik (lihat Lipjhart 1977; Van den Berghe, 1981; Horowitz 1990). Pertamanya, harus wujud kesedaran di kalangan elit-elit politik pelbagai etnik tentang bahaya yang ada dalam sistem politik yang berpecah-belah dari segi etnik. Keduanya, ialah komitmen untuk mempertahankan sistem perkongsian kuasa di antara elit-elit politik yang mewakili pelbagai komuniti etnik utama. Justeru, akomodasi politik di peringkat nasional harus diwujudkan di antara elit-elit politik komuniti etnik utama. Dalam lain-lain perkataan, harus wujud sebuah '*grand coalition*' yang mewakili pelbagai etnik utama di dalam entiti kerajaan yang memerintah negara. Tujuannya ialah untuk mengawal faktor-faktor yang boleh membawa kepada ketidakstabilan politik akibat pertembungan politik etnik secara terbuka. Selain itu mekanisme ini juga dapat membendung cabaran daripada elit-elit politik di luar gabungan nasional yang mungkin menggunakan sentimen etnik dan perkauman yang ekstrem dalam percubaan mereka merebut kuasa.

Ketiganya, setiap elit politik yang memimpin parti-parti yang mewakili etnik masing-masing di dalam '*grand-coalition*' nasional itu mesti berupaya mempertahankan sokongan majoriti etnik mereka kepada parti yang mereka pimpin. Ertinya, walau pun ada cabaran daripada lawan politik daripada etnik yang sama, cabaran tersebut terkawal dan tidak mengganggu-gugat kedudukan parti mereka sebagai wakil utama etnik mereka di peringkat nasional. Keempatnya ialah keupayaan elit-elit etnik untuk mencari penyelesaian politik secara musyawarah dan kesediaan

berkompromi dalam perkara-perkara sukar dalam kerangka gabungan nasional apabila berhadapan dengan isu, tuntutan dan masalah-masalah yang ditimbulkan oleh etnik masing-masing. Menurut Lipjhart (1968:65), “*These four prerequisites must be fulfilled, if consociational democracy is to succeed*” (dipetik daripada van den Berghe, 1981:187).

Keempat-empat pra-syarat yang dikemukakan di atas sekali gus merupakan cabaran besar yang harus diharungi oleh mana-mana model demokrasi ‘*consociational*’ termasuklah Malaysia. Pra-syarat-pra-syarat itu bukanlah mudah kerana ia menuntut tahap tolak ansur, kesederhanaan, pemikiran rasional dan persefahaman yang sangat tinggi di kalangan elit-elit etnik di peringkat nasional. Permasalahan rumit yang sering dihadapi mereka ialah apabila sentimen politik etnik yang melampau dalam isu-isu tertentu berjaya dieksploitasi dengan berkesan oleh lawan politik mereka masing-masing baik di luar mahu pun di dalam parti yang mereka pimpin. Akibatnya, sentimen menguasai pemikiran rasional lalu mereka juga mungkin terjebak dalam permainan politik etnik yang melampau. Inilah perangkap politik etnik yang sedia menunggu elit-elit politik nasional pelbagai etnik jika sekiranya mereka kurang berhati-hati dengan permainan politik yang berlaku di arena politik.

PRU 12 Mac 2008 dan apa yang berlaku selepasnya telah memperlihatkan dengan agak nyata bahawa keempat-empat pra syarat yang digariskan itu sedang berhadapan dengan cabaran yang sangat hebat akibat kemunculan gabungan parti-parti pembangkang dalam Pakatan Rakyat yang telah berjaya menggugat keunggulan “*Grand Coalition*” BN yang telah bertapak sejak sekian lama. Sokongan orang Melayu di kawasan bandar, undi bukan Melayu dan generasi muda kepada BN jelas merosot dengan hebatnya. BN sedang melalui satu detik paling sukar dalam sejarah penubuhannya sejak 1974. BN memerlukan satu transformasi besar-besaran di dalam dan di antara parti-parti gabungannya bagi membentuk azimat baru dalam menghadapi asakan Pakatan Rakyat, khususnya dalam pilihan raya akan datang.

Di dalam model yang dipraktikkan di Malaysia, prinsip-prinsip kontrak sosial pra-merdeka menjadi prinsip fundamental yang dihormati oleh semua etnik. Sebarang percubaan dari mana-mana pihak bagi menggugat prinsip-prinsip kontrak sosial tersebut akan menerima tentangan sengit daripada pihak yang lain dan dianggap sebagai satu ‘penderhakaan’ ke atas prinsip asas penubuhan negara Malaysia yang menerima konsep kepelbagaian

budaya dan etnik. Menurut Milne dan Mauzy (1999:18), di dalam kerangka kerjasama politik pelbagai etnik yang dipraktikkan di Malaysia, konsep '*Malay political dominance*' atau pun orang Melayu sebagai teras politik nasional telah diterima oleh etnik-etnik yang lain. Justeru itu, nuansa politik yang lebih tepat buat amalan '*consociationalism*' di Malaysia menurut kedua-dua sarjana tersebut ialah, '*hegemonic consociationalism*'. Pasca PRU 12 juga memperlihatkan hal ini sedang diuji dengan hebatnya

Cabaran penting lain yang sering menimbulkan masalah-masalah yang belum berkesudahan kepada kepemimpinan politik nasional Malaysia ialah supaya memperbetulkan kepincangan sosioekonomi antara etnik yang ditinggalkan oleh dasar-dasar kolonial British. Bagi mengelakkan wujudnya perasaan ketinggalan dan marginalisasi sosioekonomi di antara komuniti-komuniti etnik utama, pemerintah harus berupaya menjana pertumbuhan ekonomi secara berterusan supaya upaya-upaya pengagihan semula (*redistribution*) kekayaan negara secara lebih adil dan seimbang di antara etnik dapat dicapai.

Ini bukanlah satu tugas yang mudah kerana apabila sesuatu etnik dibantu oleh pemerintah, etnik yang lain pula merasakan telah berlaku ketidakadilan kepada mereka kerana komuniti etnik mereka terpaksa berusaha sendiri tanpa bantuan pemerintah. Akibatnya ini memberi tekanan kepada elit-elit politik mereka untuk menuntut pemerintah supaya mewujudkan '*level playing field*' untuk semua orang dan melaksanakan prinsip meritokrasi dalam pengagihan kekayaan negara. Inilah teras debat politik etnik yang mencirikan proses politik Malaysia sejak lahirnya Dasar Ekonomi Baru (DEB) pada 1970 sehinggalah ke hari ini setiap kali persoalan pengagihan kekayaan negara di antara komuniti etnik dibicarakan.

Terakhir dan paling penting ialah upaya melahirkan sebuah 'Bangsa Malaysia' yang bersatu padu yang mengidentifikasikan diri mereka dengan unsur-unsur identiti nasional lebih kuat daripada identifikasi mereka dengan lain-lain identiti kolektif termasuk komuniti etnik. Inilah permasalahan asasi yang dihadapi Malaysia dalam upaya pembentukan bangsa sejak lima puluh tahun yang lampau. Sementara model '*consociationalism*' menerima dan mengiktiraf kepelbagaian budaya (*multiculturalism*), sesebuah negara-bangsa yang kuat hanya dapat dibina jika sekiranya rakyatnya melihat ciri-ciri persamaan di antara mereka lebih kuat daripada ciri-ciri perbezaan yang wujud. Masalahnya ialah bagaimanakah kedua-

dua ekstrem ini mampu diperdamaikan? Inilah masalah dan cabaran terbesar dalam upaya membentuk sebuah 'Bangsa Malaysia' seperti mana yang dihasratkan oleh Wawasan 2020.

Dalam menghadapi cabaran ini dan melalui detik penentuan yang bakal muncul dalam pilihan raya umum ke 13 inilah Gagasan 1Malaysia tampil menawarkan satu landas baru kepada upaya mengurus kepelbagaian dan perpaduan rakyat dalam menghadapi fenomena politik baru. Gagasan 1Malaysia adalah satu percubaan untuk menyedarkan rakyat Malaysia betapa keterlaluan berpolitik (*excessive politiking*) dan percubaan membuat pelbagai tuntutan yang melampau atas asas-asas etnik dan agama boleh merosakkan projek dan agenda pembentukan bangsa yang telah berjalan sejak sekian lama.

Apakah maksud dan pengisian yang diharapkan daripada Gagasan 1Malaysia tersebut? Datuk Seri Najib menyebut:

“Konsep 1Malaysia tidak boleh disalah ertikan oleh pihak-pihak tertentu umpama pembangkang kata bahawa ia sama dengan konsep 'Malaysian Malaysia'. Ia tak sama. Di bawah konsep 1Malaysia ini bererti bahawa kita berdiri, kita berfikir dan bertindak sebagai Bangsa Malaysia. One People. Dan kita mengambil tindakan-tindakan berdasarkan kehendak semua kumpulan etnik dalam negara kita. Ini bukan bererti kita mengetepikan dasar afirmatif, dasar untuk menolong kaum bumiputera asalkan dasar itu dilaksanakan dengan cara yang adil dan memberi pertimbangan kepada golongan bumiputera yang layak mendapat sesuatu pertimbangan daripada kerajaan. Biar kita keluar daripada cara bertindak dalam tembok etnik yang kita amalkan sejak sekian lama. Itu juga pada saya maksud konsep 1Malaysia”. (Utusan Malaysia, 16 April 2009).

Selanjutnya Dato' Seri Najib menegaskan:

“Gagasan 1Malaysia adalah konsep yang mempunyai pengisian jitu dan bukannya kenyataan retorik politik semata-mata. Konsep berkenaan juga akan diterjemahkan secara evolusi melalui proses tertentu yang bukannya berlaku dalam satu malam sahaja. Paling penting ialah semua pihak menerima idea satu bangsa yang merupakan inti pati konsep berkenaan tanpa mengira kepelbagaian etnik, sub-etnik dan kebudayaan. Ia merupakan satu proses, satu perjalanan dan ia tidak berlaku dalam

masa satu malam, saya berharap anda semua bersama-sama saya dalam perjalanan ke arah 1Malaysia. Kita akan tiba di sana sebagai satu bangsa dan apabila ia berlaku, Malaysia akan bersatu dalam erti kata sebenar dan muncul sebagai negara yang makmur". (Utusan Malaysia, 3 Mei 2009).

Bagi memberi pengisian kepada Gagasan 1Malaysia tersebut, Najib telah menggariskan lapan nilai utama yang harus dikembangkan bagi menjayakannya. Lapan Nilai tersebut ialah, Budaya Kecemerlangan, Ketabahan, Rendah Hati, Penerimaan, Kesetiaan, Meritokrasi, Pendidikan dan Integriti. Nyatalah bahawa Gagasan 1Malaysia adalah satu percubaan untuk memberikan satu lonjakan baru kepada upaya pembentukan bangsa yang kelihatannya menghadapi tekanan yang sangat hebat di era pasca PRU 12.

Gagasan 1Malaysia kelihatannya cuba merapatkan situasi "pemisahan dan ketaksamaan" (*separate and unequal*) yang wujud dalam hubungan etnik di Malaysia kepada satu keadaan "One Malaysia" dan bukannya "Two Malaysia" yang lebih terintegrasi dan sama (*integrated and equal*) tetapi tetap menghormati dan meraikan kepelbagaian dalam kerangka konsep kepelbagaian budaya (*multiculturalism*) yang wujud di Malaysia. Nilai-nilai yang akan mengintegrasikan dan mewujudkan kesamaan tersebut ialah lapan nilai-nilai murni yang telah dikemukakan Najib, yang bakal menjadi nilai-nilai bersama (*common values*) rakyat Malaysia keseluruhannya.

Inilah nuansa baru yang bakal menyuntik satu pengisian baru kepada agenda pembentukan Bangsa Malaysia yang telah dicetuskan dua dekad yang lalu oleh Tun Dr. Mahathir Mohamad menerusi Wawasan 2020. Walau pun sesetengah pihak barangkali melihat Gagasan 1Malaysia sebagai satu lagi percubaan untuk "*defuse*" atau meredakan ketegangan antara etnik akibat keterlaluan berpolitik sejak berakhirnya PRU 12, atau sebagai satu strategi '*depoliticisation*', namun hakikatnya ia mampu mencetuskan "*euphoria*" baru kepada agenda pembentukan bangsa. Pelbagai tafsiran atau salah tafsiran mengenai Gagasan 1Malaysia pasti timbul dan perdebatan mengenainya juga pasti terus berpanjangan. Namun, kehadiran Gagasan 1Malaysia nyata memberikan satu nuansa dan dimensi baru kepada pengertian konsep Bangsa Malaysia yang telah sedia wujud sebelum ini.

Gagasan 1Malaysia juga dapat dilihat sebagai satu "*creative engagement*" yang mengajak seluruh Rakyat Malaysia berfikir, bertindak dan berbangga sebagai rakyat Malaysia yang satu dalam sebuah negara yang berbilang etnik. Gagasan ini juga berpotensi memberikan pengukuhan kepada jati diri atau identiti nasional rakyat Malaysia jika sekiranya upaya pengisian dan pemasyarakatannya berjaya dilakukan secara konsisten dan berkesan. Walaupun akar umbi darah keturunan (*roots in the blood*) rakyat Malaysia mungkin berbeza, namun akar umbi tanah kelahiran (*roots in the soil*) mampu menyatukan mereka menerusi kerangka 1Malaysia.

Demikianlah Gagasan 1Malaysia mampu bertindak sebagai satu nuansa baru dalam kerangka agenda pembentukan Bangsa Malaysia yang masih melalui proses pembentukannya. Justeru, kejayaan upaya pengisian dan pemasyarakatan nuansa baru ini kelihatannya mampu membuka satu lembaran baru dalam upaya pembentukan bangsa di Malaysia.

RUMUSAN

Perbahasan makalah ini telah melihat beberapa perkara penting berikut. Pertama, asas politik Malaysia adalah berpaksikan kepada etnisiti akibat kompleksiti demografi dan ketidakseimbangan sosioekonomi yang diwarisi daripada penjajah. Kedua, model dan pendekatan mengurus kepelbagaian dan politik etnik di Malaysia walaupun unik bagi negara tersebut, tetapi prinsip asasnya sesuai diamalkan di mana-mana negara yang menghadapi masalah yang serupa. Ketiga, walaupun Malaysia berjaya dalam mengamalkan sistem dan model politik '*consociational*' yang sedemikian rupa, sehingga berjaya mewujudkan kestabilan politik yang telah menyumbang kepada peningkatan tahap kemajuan ekonominya, namun sistem dan model ini tidak sunyi daripada kelemahan dan masalahnya yang tersendiri.

Kelahiran Gagasan 1Malaysia dilihat sebagai satu percubaan sedar di pihak pemerintah untuk memperkukuhkan kembali asas kerjasama politik pelbagai etnik menerusi model "*consociationalism*" dengan mencetuskan satu euforia baru ke arah integrasi nasional dan kesamaan dalam kalangan rakyat menerusi nuansa baru ini. Walau apa pun natijah yang bakal timbul selepas ini, upaya meneguhkan identiti nasional dan memupuk integrasi nasional ke arah satu Bangsa Malaysia yang bersatu padu nyata mendapat satu nafas baru, sungguhpun etnisiti akan terus menjadi unsur definitif dan fundamental dalam politik Malaysia untuk satu tempoh waktu yang panjang.

RUJUKAN

- Christie, Clive J. 1998. *Race and Nation*, London: I.B. Tauris & CO. Ltd.
- Esman, Milton. J. 1973. 'The Management of Communal Conflict', *Public Policy* 21 (Winter). pp.49-78
- Horowitz, Donald L. 1985. *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley, California: University of California Press.
- Horowitz, Donald L. 1990. 'Democracy in Divided Society', in Diamond L. and Plattner M.F. (eds.), *Ethnicity: Theory and Experience*. Mass: Harvard University Press.
- Lipjhart, Arendt. 1968. *The Politics of Accomodation, Pluralism and Democracy in the Netherlands*, Berkeley: University of California Press.
- Lipjhart, Arendt. 1977. *Democracy in Plural Societies*, New Haven: Yale University Press.
- Milne, R.S. & Mauzy, D.K. 1999. *Malaysian politics under Mahathir*, Routledge: London
- Mohamed Mustafa Ishak. 1999. 'From Plural Society to Bangsa Malaysia: Ethnicity and nationalism in the politics of nation-building in Malaysia', *Unpublished PhD Thesis*, University of Leeds, United Kingdom.
- Nordlinger, Eric. A. 1972. *Conflict Regulation in Divided Societies*, Cambridge, Occasional Paper No. 29, Center for International Affairs, Mass: Harvard University.
- Shamsul A.B. 1996. 'Nation-of-Intent in Malaysia', in Stein Tonnesson and Hans Antloev (eds.), *Asian Forms of the Nation*, London: Curzon Press.
- Utusan Malaysia, 16 April 2009
- Utusan Malaysia, 3 Mei 2009
- Van den Berghe, P. (1981) *The Ethnic Phenomenon*. New York: Elsevier.

Profil Penulis

Mohamed Mustafa Ishak, PhD

Naib Canselor

Universiti Utara Malaysia

mustafa@uu.edu.my